

Terhi Miettinen

”Lolita, light of my life, fire of my loins”

Dolores Hazen seksuaalinen toimijuus teoksessa *Lolita*

Kandidaatintutkielma

Jyväskylän yliopisto

Musiikin, taiteen ja kulttuurin

tutkimuksen laitos

Kirjallisuus

Syksy 2018

Ohjaaja: Mika Hallila

Opponentti: Elias Kaskela

Sisällysluettelo

1. Johdanto	3
1.1. Tutkimuksen tavoite ja lähtökohdat	5
1.2. Tutkimuksen aineisto ja menetelmät	6
1.3. Teoriatausta	7
2. Humbert Humbert — kertojan tutkimus	11
3. Hyvät ja pahat tytöt	14
3.1 Tyttöjen seksuaalisuus	14
3.2 Tyttöyden tuottaminen	17
3.3 Objektista subjektiksi	20
4. Lopuksi	26
Lähteet	
Verkkolähteet	

1. JOHDANTO

Tässä kandidaatintutkielmassa tulen tarkastelemaan Dolores Hazen seksuaalista toimijuutta, sekä sen rajoittamista Vladimir Nabokovin teoksessa *Lolita* (1955). Olen myös kiinnostunut tutkimaan sitä, millainen kuva Doloresista syntyy teoksen kertojan Humbert Humbertin, (tästä eteenpäin vain Humbert), kautta. Tutkin, miten Humbert kertojana vaikuttaa Doloresin seksuaalisuuden kuvaukseen, sekä sitä, kuinka tämä rajoittaa tätä kerronnan kautta. Lisäksi olen kiinnostunut tutkimaan sitä, kuinka tässä voidaan havaita epäluotettavuuden piirteitä, jotka vaikuttavat myös osaltaan Doloresin kuvaukseen.

Lolita ei esittelyä kaipaa, sillä jo ilmestyessään se sai paljon huomiota yleisiä moraalinormeja rikkovan aiheensa vuoksi. Kirjan aloituspositiossa syytettynä oleva Humbert, aloittaa puolustuspuheensa, joka johdattaa lukijan seuraamaan erittäin ristiriitaista, sekä arveluttavaa tapahtumasarjaa. Melko nopeasti käy ilmi, ettei Humbert ole luotettava kertoja, vaikkakin hänen tapansa vedota lukijaan, sekä teoksen sisäisiin kuulijoihin on vakuuttava (Rimmon-Kenan 1992, 101). Kirjan kertojaratkaisu on rakennettu päiväkirjanomaisesti, jossa kertoja itse kommentoi omaa tekstiään, sekä omaa toimintaansa.

Teos alkaa, kun teoksen kertoja, akateemikko Humbert, muuttaa Euroopasta Yhdysvaltoihin mielenterveyslaitokseen. Epäselväksi jää, kuinka kertoja on hoitolaitokseen päätenyt, sekä millaisia ongelmia tällä on. On kuitenkin melko selvää jo heti alussa, etteivät kertojan psyykkinen terveys ole täysin kunnossa. Määrittelemättömän hoitajaksonsa jälkeen hän päättää vuokrata huoneen, jonne voi asettua kirjoittamaan tietokirjaansa. Humbert muuttaa vuokralaiseksi leskirouva Charlotte Hazen vuokraamaan huoneeseen. Melko nopeasti kertoja huomaa lesken 12-vuotiaan tyttären, Doloresin, olevan juuri hänen mieltymyksiinsä soveltuva tyttölapsi, eli nymfetti¹. Ensikohtaamisessa sekoittuvat ilo, sekä epätoivo: Humbert on näennäisesti melko moraalintajuinen, sillä hän ymmärtää halujensa olevan väärin. Nymfetti on erittäin mielenkiintoinen termi teoksessa, sillä se on rajattu koskemaan vain tiettyä ihmisryhmää. Se on vahvan ideologisesti sävyttynyt idea nuoresta tytöstä, joka ei ole vielä

---

¹ Humbert määrittelee teoksessa nymfetin: "Nyt haluan esittää seuraavan ajatuksen. Yhdeksän ja neljäntoista ikärajojen välillä on tyttöjä, jotka eräille noiduille matkamiehille, kaksi tai kolmekin kertaa heitä vanhemmille, paljastavat todellisen luontonsa, joka ei ole inhimillinen vaan nymfinen (toisin sanoen demoninen); ja näistä valituista olennoista minä aion käyttää nimitystä nymfetti."

saavuttanut murrosikä. Tämä termi sulkee kuitenkin pois suuren osan tytöistä, sillä se ei koske koko ryhmää tiettyyn ikään päässeitä tyttölapsia. Pakonomainen tarve pitää Dolores elämässään johtaa siihen, että Humbert päätyy menemään naimisiin tämän äidin kanssa. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että tästä tulee toinen tytön laillinen huoltaja. Tämän seikan takia teokseen on liitetty vahvasti inesti- teemoja, joita en kuitenkaan tule käsittelemään kuin pintapuolisesti teoksen analyysissä.

Varsinaisesti suhde Doloresin ja Humbertin välille syntyy vasta, kun rouva Haze saa surmansa autokolarissa. Tästä alkaa kieroutunut ajomatka ympäri Yhdysvaltoja erilaisten motellien suojissa. Teoksen ristiriitaiset valta- asemat ovat vuorovaikutuksessa keskenään: toisaalta Dolores voidaan nähdä olevan dominoivassa asemassa kertojaan nähden, kuitenkin vallan ollessa lopulta miehellä. Ajomatka päättyy, kun Dolores siirtyy opiskelemaan tyttökouluun, jossa tämä saa omanikäistensä seuraa.

Lapsen seksuaalisuus on ollut länsimaisessa kulttuurissa vahvasti tabuasemassa, vaikkakin siitä on jo nykyaikana paljon akateemista keskustelua. Aihe on pelottava, koska se herättää ihmisessä paljon emootioita, joita on vaikea hallita ja sanallistaa. Kuten seksuaalisuuteen yleensä, myös lapsen seksuaalisuuden tutkimukseen liittyy paljon häpeän, sekä inhon tunteita (Oinas 2011, 155.) Aikuisten maailmassa lapsi nähdään luonnollisena ja puhtaana, joka heijastaa normatiivista käsitettä, kuten oikea tyttö, jota uusinnetaan tietyn mallin mukaisesti (Österlund 2011, 223). Onkin hyvä, vaikkakin kaunokirjallisen teoksen kautta, löytää sellaisia lapsen seksuaalisuuteen liittyviä teemoja, jotka voivat olla relevantteja tyttö-, sekä nuorisotutkimuksen kentällä.

Teos oli kiellettyjen teosten listalla heti julkaisemisensa jälkeen vuonna 1955, mutta sen tullessa takaisin markkinoille, saavutti se nopeasti kulttiaseman slaavilaisen kirjallisuuden kaanonissa (Connolly 2009, 7). Nabokovin teosta on syytetty useasti yleistä moraalikäsitystä häpäisevänä: Nabokov haastaa lukijaansa tarkastelemaan moraalinormeja rikkovia asioita, muttei ota teoksessa kantaa siihen, kuinka asiaa tulisi tulkita. Koenkin tämän sopimattomuuden ja outouden koskevan, en pelkästään Humberttia vaan myös Doloresia, joka voidaan myös nähdä outona, sekä epäsovinnaisena tyttönä.

Tutkimukseni etenee seuraavasti: aluksi kartoitan tutkimukseni teoreettista taustaa, sekä pyrin avaamaan tyttötutkimuksen käsitteistöä, sekä tutkielmassa käyttämäni teemoittelun peruseriaatteita. Tutkimukseni toisessa luvussa pyrin kartoittamaan sitä, kuinka Humbertista rakentuu epäluotettava kertoja. Tämän jälkeen kartoitan tyttötutkimuksen, sekä kertojan

analyysin, kautta teoksen tyttökuva, sekä teoksen luomaa seksuaalisuuden kuvausta. Tutkin myös tyttöyden rakentumista teoksessa, sekä pohdin sitä, millainen on teoksen luoma ideaalittyyttä. Tarkastelen kolmannessa alaluvussa sitä, millaisin eri tavoin Doloresin seksuaalisuus näyttäytyy, eli millaisia keinoja teoksessa on käytetty ilmaisemaan tytön seksuaalisuutta. Lopetuskappaleessa pyrin kokoamaan saamani tulokset, sekä luomaan kokonaiskuvan teoksen tyttöahmosta.

1.1 Tutkimuksen tavoite ja lähtökohdat

Kandidaatintutkielmani tutkimuskysymykset ovat seuraavat: 1) *Millaisena Doloresin seksuaalisuus näyttäytyy?* 2) *Miten häntä ja hänen seksuaalisuuttaan rajoitetaan?* 3) *Miten kertojaratkaisu vaikuttaa näihin tulkintoihin?* Aineiston teemoittelun tarkoituksena on löytää tekstistä puhetta, toimintaa sekä konkreettisia tekoja, jotka indikoivat Doloresin oman seksuaalisuuden ilmentämistä. Tulen analysoimaan siis teoksen seksuaalissävytteisiä teemoja, jotka mahdollistavat tai rajoittavat Doloresin toimijuutta. Mieshenkilöä tutkin kertomuksen tuottajana, vaikkakin siihen liittyy vahvasti myös hahmoanalyysi. Teoksen kertojan seksuaalisuuden jopa moraalittomaksi tulkittua seksuaalisuutta on tutkittu aikaisemmin paljon, joten en koe sen olevan relevantti tutkimusaineistoni analyysissä (ks. Vickers 2008).

Yleisesti teoksen tutkimuksen kentällä ollaan kiinnostuneita siitä, miten nykykulttuuri kuvaa nuoria tyttöjä, sekä samalla luo heidän ympärilleen seksuaalikuvaston. Tyttöjen seksuaalisuuden tutkimus on ollut melko suojeluun ja varjeluun perustuvaa, sillä nuorten tyttöjen seksuaalista toimijuutta on pyritty rajoittamaan heidän oman etunsa vuoksi (Voipio 2017b, 120). Tytön ei kuuluisi ilmaista omaa seksuaalisuutta, koska siihen liittyy paljon erilaisia häpeän tuntemuksia, joihin palaan vielä aineistoni teoriaosuudessa. Tutkimukseni lähtökohtana on kulttuurintutkimuksellinen analyysi: Teoksen tutkimuksen ympärille on kehittynyt monialainen tutkimusverkosto, joka käsittelee teosta inestin, sekä uhriteemojen kautta. Aikaisemmat tutkimukset ovat keskittyneet tutkimaan Humbertin vahingoittavaa seksuaalista poikkeavuutta, jossa Dolores asettuu uhrin position. Lolita teoksen ympärille on rakentunut tyttöahmoa

uusintava verkosto, joka sisältää mm. elokuvat, musiikin, pornon, sekä muodin. Tallainen uusintaminen tapahtuu erilaisissa medioissa niin, että hahmon alkuperäinen konteksti on unohtunut (Savage 2009, 11.)

Miten teos muuttuu, kun Doloresin objektin asema muuttuu toimivaksi subjektiksi? Onko mahdollista lukea, millaisia seksuaalisuuden ilmenemismuotoja hahmossa on, ja kuinka ne voisi paljastaa kertomuksen kautta. Koenkin tutkimukseni olevan relevantti juuri teoksen uuden tulkinnan kautta, josta voisi mahdollisesti saada tietoa erilaisista tyttöihin kohdistuvista rajoittamisen diskursseista. Teosta on kritisoitu Doloresin esineellistämistä, sekä tämän passiivisesta asemasta kerronnassa, joten koen tutkimukseni olevan relevantti myös tässä mielessä. Ymmärrän tutkimuskysymykseni olevan problemaattinen lapsen seksuaalisuuteen liitettyjen teemojen takia, mutta pyrin tutkimukseni kautta poistamaan osaltani seksuaalisuuteen liitettyjä tabuja. Asioista puhuttaessa ja kirjoitettaessa niiden stigmatisoitua asemaa voidaan purkaa, jolloin tyttökuultuuritutkimuksen kenttä kehittyy ja laajenee.

1.2 Tutkimuksen aineisto ja menetelmät

Luen tutkimaani teosta vastakarvaan feministiskriittisesti lähiluentana, jonka kautta voin tehdä näkyväksi erilaisia tyttöjen seksuaalisuuteen liittyviä teemoja. Feministinen kirjallisuudentutkimus pyrkii määrittelemään kirjallisuudentutkimuksen keskeisiä käsitteitä uudelleen, sekä luomaan niiden pohjalta tietoa siitä, miten esimerkiksi lukemisen tavat voivat olla sukupuolittuneita. Tiedonintressi poikkeaa siis kirjallisuudentutkimuksen yleisistä linjoista, sillä feministinen tiedonintressi nojaa vahvasti emansipaation käsitteeseen, eli alistavista valtarakenteista vapautumisen tutkimukseen. Vastakarvaan lukeminen tarkoittaa käytännössä sitä, että lukija ottaa lukemisen konventionaalisen position sijasta erilaisen lähestymistavan tulkita tekstiä. Eri positio mahdollistaa sen, että teoksesta voidaan tulkita erilaisia valtarakenteita ja normeja, joiden kautta mahdollistuu teoksen toisenlainen tulkinta. (Rojola 2004, 26-27;39-41.)

Diskurssianalyysin kautta pyrin löytämään sellaiset puheaktit sekä teot tekstistä, jotka voidaan nähdä rajoittavan, tai ilmentävän Doloresin seksuaalisuutta. Diskurssintutkimus liittyy vahvasti kielitieteeseen, jossa ollaan kiinnostuneita siitä, millaisia puheakteja on olemassa, sekä millaisissa konteksteissa niitä luodaan. Diskurssi on puhetapahtuman, tekstin, sekä muiden kommunikaatioympäristöjen konventioita, jotka joko rajoittavat, tai mahdollistavat ihmisen

vuorovaikutustilanteita. Diskurssianalyysia ei sinänsä voida pitää metodina sinänsä vaan lähinnä kattokäsitteenä interaktiutilanteiden analysoinnissa käytettäviä teoreettisia viitekehyksiä (Jokinen, Juhila & Suoninen 2016, 25.) Esimerkiksi työpaikan puhediskurssit poikkeavat vahvasti siitä, millaisia diskursseja käytämme lähipiirisissämme vapaa- ajalla. Diskurssien avulla pyrin löytämään teemat, joiden kautta teen analyysini.

Teemoittelulla pyrin löytämään erilaisia yhtenäisiä teemoja tekstistä, pyrin tarkastelemaan niitä yhtenäisenä ryhmänä, jotka ovat keskenään vuorovaikutteisia. En pyri muodostamaan kokonaiskuvaa koko kirjan läpi kulkevista teemoista vaan keskityn seksuaalisuuteen, sekä seksuaalissävytteisiin teemoihin. Tämä voi olla problemaattista kertojaposition takia, mutta koen sen olevan mahdollista analyysin kautta

1.3 Teorettinen tausta

Käytän Dolores hahmon analyysiin tyttö tutkimuksen kentällä käytettyjen tyttöyden rakentamisen eri osa-alueita, kuten tyttömatriiseja. Tässä tutkimuksessa lähtökohtana on se, että tyttöyttä tuotetaan siinä yhteiskunnallisessa ympäristössä, jossa tämä toimii (Paasonen 2011, 40). Tutkin, miten Dolores fiktiivisenä hahmona tuottaa omaa tyttöyttä, sekä miten tätä voidaan tutkia tyttömatriisien kautta. Tyttömatriiseilla tarkoitan Österlundin (2011, 224) mukaelmaa Butlerin (2006) performatiivisen heteroseksuaalisen matriiseista, joita on mahdollista soveltaa tyttökirjatutkimukseen. Koen, että näistä matriiseista käsin on myös löydettävissä erilaisia nyansseja, jotka indikoivat Doloresin toimijuutta, tai sen rajoitteita. Nämä matriisit pitävät sisällään hyvän tytön, poikatyön, sekä rajatytön, joilla kaikilla on tyttökirjallisuudessa tietyt hahmorepertuaarit. Suomalaisen tyttökirjallisuuden ² hahmot mukailevat esimerkiksi melko yhtenäisesti hyvän tytön matriisia, johon kuuluu vahvasti tottelevaisuus, älykkyys, sekä vaatimattomuus (Österlund 2011, 224-225; Voipio 2015, 32.) Pyrin luomaan pohjan tutkimukselleni tyttö tutkimuksen kautta, käytän erityisesti Voipion väitöskirjaa: *Emansipaation ja ohjaulun ristivedossa: Suomalaisen tyttökirjallisuuden kehitys 1889-2011* Voipio (2015, 58) käyttää tutkimuksessaan emansipaation käsitettä, jonka kautta tyttö tutkimuksen kentällä voidaan nähdä tapahtuneen muutoksia modernin tyttökirjallisuudessa. Emansipaatio hän tarkoittaa tässä kontekstissa vapautumista normitetuista

---

² Voipio (2017a, 65) määrittelee tyttökirjallisuuden: naisen kirjoittamaksi tytöille suunnatuksi kirjallisuudeksi, jonka pääosassa on tyttö.

säännöistä ja toimintamalleista, jotka ovat tiettyjen instituutioiden sekä patriarkatin tuottamia malleja.

Seksuaalisella toimijuudella tarkoitan tässä tutkimuksessa yksilön itsemäärämisoikeuden toteutumista hänen määrittelemällään tavalla. Tähän voidaan lisätä myös oman kehon omistajuuden kautta tapahtuva seksuaalinen toiminta. Seksuaalisuuden käsitän tässä tutkimuksessa laajaksi kokonaisuudeksi, johon liittyvät niin tunteet, ajatukset, teot, halut kuin fantasiatkin. En näe seksuaalisuutta tässä tutkimuksessa pelkästään biologisena suvun jatkamiseen tähtäävänä ilmiönä, vaan kokonaisvaltaisena ihmisen toimintaan ja persoonaan vahvasti kytköksissä olevana ilmiönä.

Seksuaalisuus ei ole kokonaan sisäsyntyinen ominaisuus vaan seksuaalisuuteen myös kasvetaan sosiaalistumisen myötä, jonka kautta nainen neuvottelee omasta paikastaan yhteiskunnassa seksuaalisena toimijana. Seksuaali- identiteetti rakentuu siis psyykkisten ja sosiaalisten ominaisuuksien, varsinkin kielen, yhteisvaikutuksesta (Lappalainen 1996, 209.) Tyttöyttä rakennetaan sosiaalisessa yhteydessä muiden kanssa, jossa tyttö joutuu pohtimaan ruumiillisuuttaan samassa yhteydessä (Oinas 2011, 151). Kulttuurista häpeätutkimusta käytän seksuaalisuuden ja toimijuuden teemoittelussa, sillä varsinkin tyttöjen seksuaalisuuteen liittyy vahvasti häpeän ja rajoittamisen teemoja. Naisen seksuaalisuutta, puhumattakaan tyttöjen seksuaalisuudesta, varjostaa vahvasti häpeän leima, jonka taustalla voidaan nähdä olevan institutionaalinen säätely, sekä kollektiivisen häpeän uhka. Uhka sinänsä voidaan nähdä jopa pahempina taakkana kuin itse häpeällinen tapahtuma (Lidman 2011, 107.) Tyttöjen seksuaalisuuteen liittyy vahvasti huolidiskurssi, joka näkyy tekstuaalisella tasolla ohjailuna ja kieltoina (Voipio 2017a, 120). Tyttöihin sosiaalistetaan ajatus, että seksuaalisuus on jotain hävettävää, tai jopa vaarallista. Tyttökirjoihin on istutettu paljon implisiittisiä vihjeitä seksin vaaroista, jotka voivat johtaa pahimmassa tapauksessa raskauteen. Raskaus nähdäänkin olevan suurin pelko tyttökirjallisuuden seksuaalisessa diskurssissa vielä 1950-luvulla (Voipio 2015, 57). Lolitan seksuaalisuutta leimaa vahvasti häpeän pelko, joka tulee ilmi hänen, ja Humbertin välisessä vuorovaikutuksessa. Se, mistä voidaan puhua, ja kenelle, on vahvasti teoksen kertojan päätettävissä. Häpeä voidaan välttää, mikäli puhtauden ja siveellisyyden kriteerit täytyvät naisen seksuaalisessa käyttäytymisessä. Häpeää aiheuttava vastavoima liittyy taas vahvasti siveettömyyteen, joka voidaan nähdä avoimena seksuaalisena toimintana, joka aiheuttaa pahennusta yhteisön sisällä (Lidman 2011, 112-115.) Voidaankin kysyä, millaisena tytön seksuaalisuus tulisi näyttäytyä, jotta toivotut kriteerit täytyisivät?

Kuinka teoksessa voidaan havaita tällaisia neuvottelutilanteita yhteisössä, esimerkiksi Doloresin koulutovereiden kesken? Ristiriidan kokemus syntyy vahvasti siitä, ettei ole tarkkoja koodeja tai määritelmiä siitä, kuinka häpeä olisi vältettävissä, sekä kuinka varmistua normaaliudesta yhteisön silmissä. Toisaalta häpeään ei liity niinkään itse häpeällinen tilanne vaan se voi olla kokonaan kohteesta riippumaton, esimerkiksi ruumiillisuus. Tyttöyden kehon suurin häpeän aiheuttaja onkin toiseus, jonka miehen kehon normatiivisuus tuottaa. Häpeää tuotetaan tytön kehon kautta, riippumatta siitä, kuinka kyseinen subjekti toimii (Oinas 2011, 155.)

Tyttötutkimuksen teoriatausta nojaa vahvasti nuoristutkimuksen sekä naistutkimuksen kenttään, joka on vuosien saatossa eriytynyt koskemaan pelkästään tyttöihin liittyviä teemoja. Teoria toimii paljolti kattokäsitteenä niin feministisen tutkimuksen, sekä sosiologien ja kulttuurintutkimuksellisen nuorisotutkimuksen piirissä. Tyttötutkimuksessa ollaan kiinnostuneita siitä, millaisia normitettuja tyttökuvia yhteiskuntamme rakentaa, sekä miten tytöt sosiaalistetaan toimimaan tietyssä roolissa. Tyttökirjallisuustutkimuksessa ollaan taas kiinnostuneita vahvasti niistä teemoista, jotka tuleva ilmi tytöille suunnattujen kirjojen diskursseissa (Voipio 2015, 57.) Tyttötutkimuksessa käytän teoriataustanani kahta tyttötutkimuksen kentän artikkelikokoelmaa *Letit Liehumaan: tyttökulttuuri murroksessa* (1992), sekä teosta, *Entäs tytöt?: Johdatus tyttötutkimukseen* (2011). Tyttötutkimuksen teoriaa hyödynnän tutkiessani Doloresin toimijuutta, sekä sitä, millaisia mahdollisuuksia tällä on vaikuttaa omaan seksuaalisuuteensa sekä oman elämänsä kulkuun ylipäätään. Usein tyttö- ja naistutkimuksen piirissä törmää helposti käsitteisiin subjekti, toimijuus, sekä ruumiillisuus. Nämä termit ovat myös omassa tutkimuksessani vahvana, sillä ne liittyvät saumattomasti niihin teemoihin, joista olen kiinnostunut. Ruumiillisuus on käsitteenä saanut melko negatiivisen konnotaation kulttuurin luomasta kuvasta naisen kehon toiseudesta sekä likaisuudesta (Oinas 2011, 152). Keho sinänsä ei pidä sisällään negatiivisia konnotaatioita, mutta normitettu naisen vartalo on saanut tietyt raamit, joiden sisällä sen tulee toimia. Kirjallisuudentutkimuksellisen näkökulman tutkimukseeni saan lukemalla Dolores hahmoa kirjoitettuna tyttönä, joka on mukana tuottamassa kirjallisten tyttöjen kaanonina. En tutki Doloresia oikeana tyttönä vaan pyrin luomaan katsauksen siitä, millä tavoin kirjallisia tyttöjä tuotetaan, sekä millaisia keinoja siihen on saatavilla kirjallisen tyttötutkimuksen piirissä (Österlund 2011, 216-217.)

Subjektin käsite on tässä tutkimuksessa tärkeässä osassa, sillä yritän lukea Doloresin toimijuutta teoksessa. Käsitettä käytetään paljon sukupuolentutkimuksen kentällä, joten sitä kautta voin myös soveltaa tutkimusta omaan aineistooni. Subjekti määritellään filosofiassa

toimivaksi, ajattelevaksi olioksi (Kosonen 2004, 180). Feministisessä tutkimuksessa puhutaan myös feministisubjektista, joka erotellaan kolmeen kategoriaan. Naissubjekti voidaan tämän jaottelun mukaan tulkita toiseksi suhteessa mieheen toiseksi suhteessa naisiin, sekä toiseus itsestä. Kun puhumme siis subjektista, pitää määrittää, miten subjektista puhutaan (Kosonen 2004, 192-200.) Tässä tutkimuksessa tutkin subjektia vahvasti, en pelkästään suhteessa mieskertojaan, vaan suhteessa tyttökirjallisuuden tyttöihin.

Kertomuksen teoreettisena lähtökohtana käytän Rimmon-Kenanin (1991) ajattelua, jonka kautta pyrin analysoimaan Humbertin epäluotettavuutta. Epäluottavuus nähdään syntyvän siitä, että kertojan diegeettiset, että mimeettiset kerrontaratkaisut eivät ole yhdensuuntaisia. Epäluotettavuus voidaan nähdä syntyvän myös niistä tekijöistä, jotka indikoivat kertojan omaa suhdetta, sekä omistajuutta kertomuksessa. Epäluotettavuudesta voidaan löytää tunnusmerkkejä kertojan asianosaisuuden, sekä tämän ristiriitaisesta arvomaailmasta. Ei voida kuitenkaan täysin luotettavasti todeta ristiriitaisen arvomaailman indikoivan suoranaisesti kertojan epäluotettavuutta, mikäli tarinan maailmassa tämän toiminta ei ole eettisesti tai moraalisesti arveluttavaa (Rimmon-Kenan 1991, 127.)

Kuitenkin tässä teoksessa Humbertin arvomaailma, sekä siihen liittyvä kyseenalainen toiminta voidaan nähdä tuomittavana tekstitasolla, sekä tekstin sisäisessä maailmassa. Tällainen tilanne voi helposti synnyttää jopa ironisia piirteitä tekstiin, mikäli kertoja itse on tietoinen kertomuksensa kyseenalaisuudesta. Humbert kokee oman toimintansa osittain vääräksi ja vahingoittavaksi, mutta ulkoistaa itsensä siitä ulos eräänlaisten konventionaalisten marttyyriteemojen kautta. Nämä ovat toki vain osa kertojaratkaisua, jotka vain lisäävät kertojan epäluotettavuutta. Pyrin käsittelyluvussa pureutumaan siihen, millaisia mimeettisiä tilanteita Humbert pyrki esittämään omaksi edukseen, sekä millaisista tilanteista on tekstin maailmassa kyse.

2. HUMBERT HUMBERT- kertojan tutkimus

Teoksen kertoja Humbert aloittaa kertomuksensa vankilasta, jossa hän kirjoittaa puolustuspuheensa, jonka kautta hän haluaa osoittaa oman syyttömyytensä. Kerronnan positio on teoksen alussa puolustelevalta, jolloin lukija joutuu punnitsemaan kertojan luotettavuutta, sekä tämän syyttömyyttä. Kertoja osoittaa puheensa valamiehistöille, joka ei kuitenkaan ole dialogissa tarinan kertojan kanssa. Kuitenkin kertoja tarjoaa useaan otteeseen evidenssiä omasta syyttömyydestään valamiehistön jäsenille. Kertoja puhuttelee, pyytää sekä vetoaa tunteisiin, ollessaan kontaktissa lukijan tai yleisön kanssa. Tekstistä voidaan havaita samanlaista tematiikkaa kuin poliisisarjojen tuomioistuimissa, joissa syytetty vetoaa valamiehistöön oman kurjan menneisyytensä turvin. Tarkoituksena on siis herättää sääliä niin kuulijoissa kuin lukijassakin, jotta tämän tarjoama tarina olisi helpommin hyväksyttävä. Kertomuksen yleisö tässä tapauksessa juryn arvoisat jäsenet, ja rakas lukija: Joskus yleisö taas on täysin personoitu. Yleisön on mahdollista olla läsnä teoksessa sisäisesti tai ulkoisesti, tässä tapauksessa jurya voidaan pitää ulkoisena, sillä se ei aktiivisesti osallistu kertomukseen. Näkymätön yleisö on vain kertojan puheen vaikenneva kohde. Jurylla ei ole osallisuutta tarinassa, vaikka ovat arvovaltaisia sekä päätösvaltaisia. (Rimmon-Kenan 1991, 131.)

Lukijalle selviää varsin nopeasti, ettei kaikki kertojan antama informaatio pidä paikkaansa, ja että tätä voisi pitää joiltain osin jopa harhaisena. Kertojaa voidaan pitää luotettavana, jos lukijan oletetaan pitävän kertojan tapaa välittää fiktiivisen maailman tapahtumat arvovaltaisena esityksenä (Rimmon-Kenan 1991, 127). Onko mahdollista lukea, että Humbert on kertomuksen haltija, vai välittykö teoksen kerronnassa muita valtasuhteita? Esimerkiksi. juryn puhuttelu, tunteisiin vetoaminen, lukijaan vetoaminen, sekä säälin herättäminen. Käytännössä ei ole mitään tarkkarajaista metodia havaita kertojan epäluotettavuutta, koska se rakentuu vahvasti luotettavuuden poissaolona.

Voidaan rajata joitakin asioita, jotka voivat vaikuttaa kertojan luotettavuuteen, esimerkiksi kertojan asianosaisuus kertomaansa tarinaan, vajaamielisyys, sekä kyseenalainen arvomaailma voivat joissain tapauksissa indikoida kertojan epäluotettavuutta. Tässä teoksessa ei voida sanoa, että kyseessä olisi vajaamielinen kertoja, sillä hän on varsin tietoinen siitä, mitä hänen toimintansa aiheuttaa. Kertojan moraalaisia arvoja voi pitää kyseenalaisina, jos ne sotivat

teoksen sisäistekijän arvoja vastaan. Jos ne taas ovat yhtenäiset, kertoja on luotettava, vaikka hänen näkemyksensä olisivat lukijan mielestä arveluttavia. Ristiriitainen kieli tuottaa myös epäluotettavuutta kertomukseen (Rimmon-Kenanin 1991, 128-129.) Kokonaisuudessaan teoksen kertoja näyttäytyy varsin miellyttävänä, ja jopa samaistuttavana hahmona. Hän pyrkii osoittamaan Doloresin osallisuuden tekemiinsä rikoksiin toteamalla: ”Hän se vietti minut!” Tämä saattaa herättää lukijassa kummastusta, jopa inhoa.

Teoksenpäiväkirjanomainen kertojaratkaisu antaa mahdollisuuden tarkastella teosta käytännössä vain Humbertin näkökulmasta. Herääkin kysymys, miten teoksesta voidaan lukea Doloresin toimintaa? Aidolla toiminnalla tarkoitan tässä sitä, ettei toimintaa ole sävytetty kertojaratkaisun kautta vaan että tämän toiminta esitetään lainauksin, tai mimeettisesti (Rimmon-Kenan 1991, 125). Mimeettisen esityksen kautta voidaan lukea teoksesta toimintaa, joka tapahtuu kertojaratkaisuista *huolimatta*. Tällaisia kerrontatilanteita ei teoksesta juurikaan löydy vaan kertomusta sävyttää vahvasti Humbertin oman maailman, sekä todellisen maailman ristiriitaisuus. Jo melko varhain teoksessa käy ilmi, että kertoja on tietoinen omasta poikkeavuudestaan, jonka tämä pyrkii selittämään lukijalle:

Haluan oppineitten lukijani osallistuvan kohtaukseen, jonka aion esittää tässä uudelleen; haluan teidän tutkivan sen jokaista yksityiskohtaa ja näkevän itse, kuinka varovainen, kuinka siveä, koko tämä viininmakea tapahtuma on, jos sitä tarkastellaan ”puolueettoman myötätuntoisesti”, kuten asianajajani on sanonut eräässä yksityisessä keskustelussamme. (L 67)

Tässä katkelmassa tiivistyy Humbertin tapa esittää tapahtuneet asiat ikään kuin sellaisina, että niiden tapahtuminen olisi hänestä riippumatonta. Tämän lisäksi kertoja pyyntö tarkastella asiaa ”puolueettoman myötätuntoisesti”, on melko kyseenalainen. Mikäli kertojan toimintaan ei liittyisi kyseenalaisia elementtejä, olisiko tällaisen pyynnön esittäminen ollenkaan tarpeellista? Oppineisiin lukijoihin vetoaminen on myös strategia, jota kertoja käyttää teoksessa. On vaikea systemaattisesti havaita, milloin kertoja puhuu valamiehistöille, milloin lukijalle, että milloin pelkästään itselleen. Nämä kaikki kolme positiota kietoutuvat yhteen ja niissä kaikissa tematiikka on samankaltaista.

Teoksessa ristiriitaisuutta tuottaa myös se, ettei ympäristö ole tietoinen kertojan sisäisen maailman, sekä tämän toiminnan poikkeavuudesta. Vaikka kertoja puhuttelee yleisöä, joka on tietoinen tämän toiminnasta, ei se kuitenkaan missään kohtaan suoraan esitä syytöksiä kertojan

toiminnasta. Yhdessä kappaleessa voidaan havaita kertojan ymmärtävänä yleisön suhtautumisen tämän esittämään tarinaan: ”en osaa sanoa oppineelle lukijalleni (jonka kulmakarvat ovat varmasti tähän mennessä vaeltaneet aina hänen kaljun päänsä takaraivoon asti)” (L, 57), jossa kertoja osoittaa tietävänsä, miten yleisiä moraalिसääntöjä rikkovaa hänen toimintansa on. Diegesis eli ulkoinen kertomus, joka ei tavoittele tarinan mimesistä: Humbert pyrkii tietoisesti siihen, että saa kertomuksensa esitettyä niin kuin hän sen koki, ei niin kuin se oikeasti meni. Kuitenkin joissain kohdin kerrontaa on havaittavissa osittain mimeettisiä kertomuksen osia, joista voidaan lukea sellaisia asioita, joita Humbert ei itse välttämättä toisi ilmi (Rimmon-Kenan 1991, 125.) Teoksen mimeettisesti esitetty kohta antaa todellisen kuvan siitä, millaisena fiktiivisen maailman henkilöt hänet näkevät. Rouva Hazen saadessa selville Humbertin muistiinpanojen kautta tämän olevan pakkomielteisesti rakastunut tyttärensä, syntyy dialogi, joka poikkeaa vahvasti muusta kerronnasta:

”Sinä olet hirviö. Sinä olet inhottava, iljettävä, rikollinen petkuttaja. Jos tulet lähelleni – huudan ikkunasta. Mene kauemmaksi!” ”Lähden tätä iltana. Voit pitää tämän kaiken. Mutta ikinä, ikinä et saa enää nähdä sitä kurjaa penikkaa. Mene ulos tästä huoneesta” Lukija, minä menin. (L 113)

Kerronnassa tapahtuva muutos ei ole pelkästään dialogin osuus kohtauksessa vaan se, ettei kertoja kommentoi sitä itse. Koko kohta on esitetty mimeettisesti, joka mahdollistaa kohtauksen lukemisen niin, kuin se fiktiivisessä maailmassa tapahtuu. Humbertin ollessa takalalla kertojana, tulee katkelmasta poikkeava verrattuna toisiin dialogeihin, joita tämä esittää. Tätä kautta lukija saa myös vihjeen siitä, ettei kertojan näkökulmaa voi ottaa aina todesta, joka virittää lukijan uuteen positioon vastaanottajana. Tätä kautta tulevaa tarinaa voidaan tulkita eri tavalla, verrattuna tilanteeseen, jossa dialogi olisi esitetty mimeettisesti.

Kertoja yrittää siis kaikin tavoin suojella luomaansa kertomusta, sekä omaa positiotaan siinä. Kertoja käyttää jopa geneeristä retoriikkaa puhutellessaan kertomuksen kuulijoita, sekä lukijaa. On selvää, että kertojan toiminta on ehdottomasti vahingollista suhteessa tarinan tyttööhahmoon. Kertoja on itse tietoinen tästä, sillä kerronta painottuu vahvasti uhiretoriikkaan, jonka kautta kertojan pyrkii selittämään omaa toimintaansa.

3. HYVÄT JA PAHAT TYTÖT

Tässä käsittelyluvussa tulen analysoimaan saamiani tuloksia teoksesta. Ne osoittavat, että tyttöjen seksuaalisuuteen liittyy paljon rajoitteita, sekä kokeiluja, joiden kautta tyttö rakentaa omaa seksuaalista identiteettiään. Alussa pyrin luomaan kokonaiskuvan yleisesti tyttöihin liitetystä odotuksista, sekä normeista seksuaalisuuteen liittyen. Tämän jälkeen siirryn käsittelemään tyttöyden tuottamista tekstuaalisella tasolla erilaisissa konteksteissa, sekä käsittelemässäni teoksessa. Viimeisessä käsittelykappaleessa pyrin esittämään Doloresin seksuaalista toimijuutta, sekä siihen liittyviä rajoitteita.

3.1 Tyttöjen seksuaalisuus

Tyttöjen seksuaalisuuden käsitteestä pääsemme melko nopeasti aiheeseen häpeä, jolla on tyttö tutkimuksessa keskeinen osa. Oinaan (2011, 157) mukaan tyttöjen häpeään voidaan nähdä kaksi syytä: 1) Naisen ruumis on lähtökohtaisesti vääränlainen ja ”toinen”, vaikka toimisikin normitettujen rajoitteiden mukaisesti, ja 2) ruumiillisuus nähdään ylipäättään ongelmallisena elementtinä länsimaisessa kulttuurissa. Tätä kautta naisen, ja tytön, ruumis on alempiarvoinen, sekä siihen kohdistuvat häpeäntunteet ulkoapäin pakotettuja.

Tyttöjä siis opetetaan häpeämään omaa kehoaan yhteiskunnallisessa diskurssissa, vaikka tyttö ei häpeää lähtökohtaisesti tuntisikaan. Häpeä on yhteisön diskursiivisen neuvottelun tulos, ja diskurssi tuottaa sekä yksilön että yhteisön paikkoja. Diskurssianalyysi kysyy, miten kertomuksen ja merkityksenannon sisäinen logiikka rakentuu. Sen avulla voi selittää, miten häpeä rakentuu joko ymmärrettäväksi tai taustalle hiipuvaksi asiaksi, joka ei kuitenkaan arjessa vaivaa (Oinas 2011,164.) Kertomuksen sisäinen konteksti muokkaa merkityksiä sen tekstuaalisessa todellisuudessa. Häpeä siis rakentuu teoksen sisällä, sekä muokkaa käsityksiä aktuaalisen maailman häpeädiskursseissa.

Mielikuvien kautta tyttöjen toiminnalle asetetaan odotuksia, jotka opettavat tätä hallitsemaan omia seksuaalisia halujaan, sekä suuntaamaan intentioitaan sosiaalisen säätelyn seurauksena pois miesten hallitsemilta elämänalueilta (Näre 1992, 29-32). Mielikuvien kautta tyttö voidaan asettaa joko neitsyyden tai huoran rooliin, riippumatta siitä, mikä tytön seksuaalisen aktiivisuuden taso on. Seksuaalisuutta voidaan kuvata siis kahdella toisiaan rajoittavalla poolilla, jotka estävät näkemästä koko seksuaalisuuden ja sukupuolen spektriä. Näiden rajoitusten ulkopuolella on

harmaa alue, jossa seksuaalisuudesta neuvotellaan. Seksuaalisuus on siis kokeilua ja haparointia tällä harmaalla alueella, jossa ei voi olla varma siitä, millaisia odotuksia muilla on. Tyttöjen seksuaalisuudessa ei siis lähtökohtaisesti ole kyse siitä, kuinka paljon, ja kenen kanssa tyttö seksuaalisuuttaan toteuttaa, vaan *miten* hän näistä positioista neuvottelee yhteiskunnassa.

Seksuaalisuuden avoin näyttäminen koetaan teoksessa jopa uhkaava ja luotaantyöntävänä: Dolores tutustuu uudella paikkakunnalla ikätovereihinsa, joista yksi on avoin oman seksuaalisuutensa kanssa.

Lo`lle oli luonteenomaista, että hän valitsi toverikseen tuon elegantin, kylmän, aistillisen, kokeneen nuoren naisen, jonka kerran kuulin (Väärin vannoi Lo) iloisesti sanovan eteisessä Lo`lle – joka oli huomannut jumpperinsa olevan käyttämätöntä villaa: >>... Ainoa, mikä sinussa on sitä, pulu pieni...>> Hänellä oli omituisen käheä ääni, keinotekoisesti kiharoitu himmeä tukka, korvarenkaat, ambranruskeat ulkonevat silmät ja himokkaat huulet. (L 227)

Tämä tuottaa ristiriitaa, sillä vaikka tämä on Doloresin ikätoveri, ei Humbert tunne mitään vetoa tähän. Tästä syntyy ristiriitainen asetelma, sillä avoin seksuaalisuus ei näyttäydy seksikkäänä. Tässä realisoituu tyttöihin asetettujen seksuaalisten odotusten ongelma: tyttöjen odotetaan olevan seksikkäitä, mutta heidän ei haluta olevan seksuaalisia. Tämä johtuu siitä, että naisen seksuaalisuus nähdään aina toisena, vastapoolina, miehen seksuaalisuuteen ja ruumiiseen nähden.

Tyttöjen on osoitettava omalla käytöksellään kunniallisuutensa, riippumatta siitä, liittyvätkö tilanteet seksiin, vai eivät. Neuvottelu tapahtuu erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa, eikä ole merkitystä onko tyttö miesten tai naisten seurassa, koska tyttöjen maine perustuu vakaasti siihen, millainen hän on seksuaalisena toimijana. Poikien seksuaalisuuteen ei liity samanlaisia rajoitteita, eikä heidän toimintaansa peilata seksuaalisuuden vaan persoonan kautta. Tytöt kehittävät sosiaalistuessaan omaan seksuaalisuuteensa strategian, jonka kautta heidän on mahdollista näyttäytyä aktiivisen passiivisena, joka taas nähdään haluttavana (Näre 1992, 30.)

Doloresin ikä vaikuttaa vahvasti hänen haluttavuuteensa, jolloin kasvaminen ja ikääntyminen nähdään negatiivisina asioina. Humbert mittailee tätä tietyin väliajoin varmistaakseen tämän olevan edelleen tarvittavissa mitoissa. Ruumiin mittaaminen voidaan lukea kehon omistajuuden luovuttamisesta toiselle. Humbertin näkee, että mitä vanhempi tämä on, sitä vähemmän haluttavan tämä on. Tyttöys nähdään tässä staattisena tuottamisena, jossa vain yksi tietty performatiivisuus nähdään tuottavan oikeanlaista tyttöyttä. Ristiriitaisen Doloresin hahmosta tekee myös se, miten kertoja muodostaa kuvan tästä. Kuva ei vastaa sitä, miten Dolores realisoituu fiktiivisessä kertomuksessa. Doloresin seksuaalisuuteen liittyy myös kiinnostuksen puute omanikäisiään kohtaan. Hän kokee luokkansa pojat lapsellisiksi, eikä halua viettää heidän

kanssaan aikaa. Vaikka Dolores on seksuaalisesti aktiivinen teoksessa, ei hän näytä tuntevan vetoa ikäisiinsä.

Kunnian voidaan nähdä olevan osa sosiaalista omaisuutta, joka luo edellytykset yhteisön hyväksynnälle. Kunnian poissaolo tuottaa häpeää. Naisen kunnia on syvästi liitetty hänen siveellisyyteensä, jonka vaaliminen oli hänen tärkeimpiä tehtäviään, naisen siveettömyys häpäisi myös tämän perheen (Lidman 2011, 111). Butlerin (2006, 195) mukaan ruumis on sarja esityksiä ja toistoja. Performatiivien kautta ruumis materialisoituu aiemman merkityksenannon ja niiden uskonnollisten toiston risteyskohdassa. Sosiaalista sukupuolta ei tarvitse erotella, kyseessä on sama ilmiö. Miten nainen toteuttaa toimintaa välttääkseen häpeää. Ruumis on aina jo siinä verkossa, jossa se tehdään. Sosiaalinen, valta ja ruumiillisuus ovat yhtäaikaista prosesseja (Oinas 2011, 167.)

Häpeä on valtava voima, joka estää naisia ja tyttöjä toimimasta oman tahtonsa mukaisesti. Mitä taas seksuaalisuuteen tulee, voidaan se nähdä poissuljettuna, sekä uhkaavana. Doloresin seksuaalisuus teoksessa on tämän äitiä kauhistuttava, ja ällöttävä asia. Hän pyrkii kaikin tavoin säätelemään tyttärensä toimintaa erilaisten instituutioiden kautta, sekä vetoamalla auktoriteetteihin. Foucault (1998, 39-42) mukaan valta on tuottavaa ja sitä on kaikkialla, eikä se ole keskittynyt vain tiettyihin instituutioihin: Valta muodostuu kaikkiin ihmisten välisiin vaikutuskäytäntöihin ja diskursseihin. Näin lapsen ja äidin välillä voidaan nähdä sukulaissuhteen lisäksi olevan vahva valtasuhde, jossa lapsi on alistetussa asemassa vanhempaan nähden. Tätä perustellaan usein sillä, ettei lapsi ole kykenevä tekemään omia päätöksiä. Lapsi nähdään usein keskenkasvuisena, ja jopa itselleen vahingollisena, jolloin vanhemman tehtävä on ohjata ja rajoittaa toimintaa. Kasvatuksellisesta näkökulmasta rajoittaminen on yksi valtaa ilmentävä diskurssi, jossa vanhemman ensisijainen intentio on suojeleminen. Teoksessa kuitenkin rajoittamisen, sekä ohjailun voidaan nähdä olevan enemmänkin kasvatuksellisten työkalujen puutetta. Doloresin äiti pyrkii rajoittamaan tyttärtään sulkemalla hänet sisäoppilaitokseen, jottei tämän itse tarvitsisi huolehtia tästä. Kun tyttö ei täytä hänelle asetettuja odotuksia siitä, millaista tyttöyttä tämän tulisi tuottaa, seuraa rangaistus.

Doloresin seksuaalisuus näyttäytyy teoksen alussa ennen kaikkea tekoina, jotka voidaan lukea olevan kertojaratkaisusta riippumatta tämän oman halunsa tulosta. Uteliaisuus Humbertia kohtaan saa tämän kokeilemaan, kuinka pitkälle hän voi viedä orastavia seksuaalisia halujaan. Tyttötutkimuksen kentällä tällainen kokeilu onkin melko yleistä, sillä niiden kautta tyttö pystyy

määrittelemään omat rajoitteensa, sekä testaamaan omaa seksuaalisuuttaan (Näre 1992, 10). Mitkä toiminnot sitten indikoivat Doloresin omaa toimijuutta, sekä tämän halua olla lähemmin tekemisissä kertojan kanssa? Esimerkkejä voidaan tekstistä löytää melko nopeasti, mutta on otettava ensin huomioon kertojan positio näissä kohdissa. Tulee ottaa ensinnäkin huomioon se, 1) onko kyseessä mimeettisesti esitetty kohta, vai 2) rakentuuko kohta dialogin ympärille?

3.2 Tyttöyden tuottaminen

Voipio (2015, 58) luo väitöskirjassaan laajan katsauksen pohjoismaiseen tyttökirjallisuuden historiaan 1900-luvun alusta aina 2000-luvulle asti. Tyttökirjallisuudessa on kuljettu samanlaista polkua jo jonkin aikaa, joka ovat keskittyneet vahvasti tyttöinä olemiseen, tuottamiseen, sekä odotuksiin, joita tytöt kohtaavat. Tyttökirjojen didaktisena tarkoituksena oli alun perin kasvattaa tytöistä kunnollisia naisia tulevaan äidin ja vaimon rooliin (Voipio 2015, 58.) Samanlaista tematiikkaa jatkui vuosituhannen alussa, mutta rinnalle nousi myös ajatus siitä, että tytöillä voisi olla myös muita intressejä kuin äitiys, sekä muita koulutusmahdollisuuksia kuin hoiva- ala. Tämä olikin radikaaleinta, mitä tyttökirjallisuus pystyi lukijoilleen tarjoamaan ennen 1960-lukua, jolloin katse kääntyi tyttöjen romanttisiin suhteisiin. Tytöt ja lapset ylipäättään ovat olleet länsimaisessa diskursseissa aina alistetussa ja ulkopuolisessa asemassa, jossa aikuiset säätelevät myös lasten sukupuoliasioita. Siksi tyttökirjoissa näkyy myös vahvasti rajoittamisen ja suojelun paatos (Österlund 2011, 223.)

Österlundin (2011, 214) mukaan yhteiskunnassa vaikuttavat sukupuolinormit vaikuttavat myös kirjallisuudessa tyttöjen representaatioihin. Hänen mukaansa onkin havaittava se, miten tyttöjä kuvataan tekstissä, eli millaisin kirjallisin käsittein ja konventioin tyttö määritellään - kuka tekstissä kertoo, sekä mikä on kerronnan tematiikka. Analysoitavasta teoksesta Doloresin kuvauksesta voisi tulla varsin negatiivinen, mikäli lukija eläytyisi täysin pelkästään kertojan luomiin mielikuviin, sekä siihen, millaisena hänet esitetään teoksessa. Rouva Haze luo tyttärestään epämiellyttävän, sekä huonokäyttöisen kuvan. Huono käytös määritellään tässä teoksessa tottelemattomuutena, oman mielipiteen ilmaisuna, koulussa pärjäämättömyytenä, sekä yleisenä röyhkeytenä. Tästä voidaan siis päätellä, millainen tyttö on tässä teoksessa toivottua ja hyväksyttyä. Mikäli Doloresin äiti taas kannustaisi tätä sanomaan oman mielipiteensä, tyttö kuvasta muodostuisi toinen. Huopaisen (1992, 38) mukaan lapsen seksuaalisuuden kehittyminen riippuu vahvasti äidin antamasta palautteesta koskien lapsen omaa kehoa, että äidin oman kehon hyväksyntä ja puhe siitä. Äiti rajoittaa teoksessa tyttärensä

toimintaa myös institutionaalisella tasolla laittaessaan tämän ensin koko kesän jatkuvalle leirille, jonka jälkeen tämän siirtyisi suoraan sisäoppilaitokseen:

”Pikku Lo menee suoraan leiriltä hyvään sisäoppilaitokseen, jossa on ankara kuri ja tervettä uskonnonopetusta”

(L 98)

”Tietenkin kasvuikään yleensä kuuluukin äreyttä, mutta Lo liioittelee. Juro ja kartteleva. Epäkohtelias ja uhmaava. Pisti Viola, erästä italialaista koulutoveriaan, täytäkynällä takamuksiin.” (L 55)

Rajoittaminen tapahtuu näin, ei vain perheen sisäisissä valtarakenteissa, vaan myös instituutionaalisella tasolla. Teoksessa käy myös ilmi arvopohja, jonka koetaan olevan hyväksi nuoren tytön kasvuille. Kuri nähdään olevan hyväksi niskuroiville tyttölapsille, jotta nämä oppisivat käyttäytymään normien mukaisesti. Tyttönä olemiseen nähdään liittyvän siis vahvasti hiljaisuus, kuuliaisuus, sekä tottelevaisuus. Tämä on melko konventionaalista tyttökirjatutkimuksen kentällä sillä, historiallisesti tarkasteltuna, juuri tällaiset tyttöhahmot ovat tyttökirjahistoriassa vahvasti läsnä. Vaikka tyttö olisikin villikko teoksen alussa, hänestä kehittyy kuitenkin kasvaessaan kuuliainen vaimo (Voipio 2015, 60-61).

Tyttömatriisit on määritelty Österlundin (2011, 223-225) mukaan kolmeen kategoriaan, jotka ovat kiltti tyttö, rajatyttö, sekä poikatyttö. Tyttömatriisien kautta voidaan osoittaa, miten tyttöyttä voidaan rakentaa kaunokirjallisissa teoksissa. Matriiseja ei voida esittää staattisina ominaisuuksien luetteloina vaan pikemminkin niistä neuvotteluista, joita kirjallisessa teoksessa käydään. Tyttöyttä voidaan rakentaa näiden matriisien ristivedossa, tai matriisit voivat sulautua teoksessa yhteen. En koe tarkoituksenmukaiseksi sijoittaa Doloresia tarkkarajaisesti mihinkään näistä matriiseista kahdesta syystä: ensinnäkin Lolita teosta ei voida lukea puhtaasti tyttökirjallisuutena, sillä se ei täytä niitä kriteerejä, joita tyttökirjallisuuteen kuuluu, toiseksi ei ole tarpeellista sijoittaa Doloresia tarkkarajaisesti mihinkään näistä matriiseista. Haluan kuitenkin pohtia näiden matriisien kautta, kuinka ne toimivat dialogisessa suhteessa Doloresin tyttöyden tuottamisen kanssa.

Kiltin tytön matriisia voidaan tarkastella tyttökirjallisuuden historiallisesta näkökulmasta, jolloin huomaa tarkastelevansa kilttien tyttöjen kaanonin aina 1900-luvun alkupuolelta lähtien. Kilttien tyttöjen ominaisuuksiin kuuluu kuuliaisuus perhettä sekä isänmaata kohtaan, nokkeluus, sekä hyväsydämyys (Voipio 2014, 68.) Esimerkkinä kirjallisuuden kiltistä työstä on esimerkiksi Tiina - kirjasarjan Tiina. Tiina on omapäisyydestään huolimatta erittäin yhteiskuntakelpoinen, omapäisyyksinkin näyttäytyy tietynlaisena nokkeluutena. Hän ei siis suinkaan käyttäydy aina käskyjen mukaisesti, mutta hänen toimintansa ei ole koskaan itsekästä

tai omaa etua ajavaa. Kilttejä tyttöjä siis yhdistää hyvä tavoittelu, sekä oikeudenmukaisuuden ymmärtäminen, sekä sen toteuttaminen omassa toiminnassaan. Varsinaista sukupuoliaktia kuvataan tyttökirjoissa harvoin, sillä seksuaalisuuden nähdään edelleen olevan tabuasemassa tytöille suunnatuissa kulttuurituotteissa. (Outinen 1992, 47.)

Rajatyttö määritellään hahmoksi teoksessa, joka ei varsinaisesti vaikuta itse tarinalinjaan, mutta toimii vastapoolina tarinan päähenkilölle (Österlund 2011, 225). Vastapoolin tarkoitus on tuottaa dikotomioita asioiden välille, jotta niiden eroavaisuuksien havaitseminen olisi yksinkertaisempaa. Tämä ei kuitenkaan ole niin yksiselitteinen asia, sillä kahtiajaossa usein monet asiat jäävät huomiotta, kuten esimerkiksi se, miten tyttöyttä voidaan rakentaa näiden vastakkaisten poolien ulkopuolella. Kiltti tyttö on teokseen peilaten kaikkea sitä, jota Dolores ei omalla toiminnallaan edusta. Hän on aktiivinen, sanavalmis, sekä valmis puuttumaan itseensä kohdistuviin vääryyksiin. Toisaalta, teoksen edetessä voidaan havaita hahmossa sellaisia piirteitä, jotka taas sopisivat kiltin tytön matriisiin. Tämä johtuu siitä, että Dolores muuttuu tarinan edetessä entistä passiivisemmaksi, Humbertin uhatessa tätä kasvatuskodilla. Tätä kautta hahmo ikään kuin lannistuu, sillä hän pyrkii toimimaan miehen asettamien rajoitteiden mukaisesti, jottei kärsisi sanktioista. Voidaanko tästä päätellä, että hyvän tytön matriisi on aina alistetussa asemassa, vai onko mahdollista olla aktiivinen, ja samalla säilyttää tämän kyseisen matriisin kriteerit. Teoksen lopussa Doloresin hahmo kehittyy tyttökirjojen hahmojen mukaisesti kuuliaisesti tytöksi, joka haluaa miellyttää muita. Tämä on kuitenkin ristiriidassa hänen aikaisemman käytöksensä kanssa, sillä hänen tottelevaisuutensa liittyy vahvasti pelkoa. Humbert uhkaa toistuvasti Doloresia kasvatuskodilla, jossa tämä ei saisi enää käydä elokuvissa, ja toimia vapaasti mielensä mukaisesti. Pelon kautta hallitseminen on myös yksi muoto hallita. Groteskilla tavalla tämä teos muistuttaa 1900-luvun alun tyttökirjallisuutta, jossa tytöt kehittivät lopulta vaimoiksi ja työntekijöiksi yhteiskunnan hyväksi. Vaikka tämä teos ei vastaakaan varsinaisesti tyttökirjallisuuden kriteerejä, luo se silti eräänlaisen päinvastaisen kasvukertomuksen nuoresta tytöstä.

Kuulehan, minulla on tässä tieteellinen teos nuorista tytöistä (--) Minä luen: Normaali tyttö – normaali, pane merkille, normaali tyttö on tavallisesti äärettömän halukas miellyttämään isäänsä. (L 177)

Poikatyttö matriisi taistelee konventionaalista tytön roolia vastaan, sillä poikatyötöt pitävät itsestään meteliä. Tyttöjen autonomian kontrolloimisen mekanismit, joiden avulla miehet pitävät valtaa. Nämä ovat tyttöjen mielihyvän, aggression, sekä luovuuden kontrolli (Näre

1992, 25). Poikatyttö on siis tietoinen tyttöyteen liittyvistä normeista ja odotuksista, mutta ei tietoisesti halua vastata niihin. Tällaista neuvottelua ei kuitenkaan Doloresin hahmosta voida lukea, sillä hänen toimintansa on tyttöyttä uusintavaa, mutta toiminta ei pyri niinkään muuttamaan tai kyseenalaistamaan sitä. Toiminta perustuu vahvasti kokeilulle, sekä rajapintojen hahmottamiselle. Hahmo neuvottelee kaikkien näiden tyttömatrisien välillä, eikä voida tarkkaan määrittellä, mihin näistä tämä parhaiten sopisi. Toki olisi myös mustavalkoista olettaa, että hahmo voisi karkeasti sijoittaa pelkästään yhteen matrisiin kuuluvaksi.

Matriisin käsitteeseen kuuluu myös skeema, että skriptit. Skeema on länsimaisen tyttökuvariston hahmorepertuaarit, josta voidaan poimia yhteneväisiä skriptejä, eli ominaisuuksia, jotka tuottavat näitä tyttöhahmoja. Lolita- hahmona on itsessään skeema, koska se uusintaa nuoren tytön seksuaalisoimiseen luotuja skriptejä, jotka ovat esimerkiksi: neitseellisyys, puhtaus, ujous ja herkkyys, mutta toisaalta seksuaalisen halun kohteena oleminen. Kaikille skeemoille yhtenäistä on se, että ne ovat helposti tunnistettavissa siinä kontekstissa, joissa ne ilmenevät. Ne ovat sidoksissa aikaan ja ympäristöön, mutta skeemoilla voidaan nähdä olevan universaali puoli, jonka kautta tyttöhahmoja voidaan jalostaa ja uusintaa nykykulttuurin käyttöön (Österlund 2011, 225.) Dolores ei siis täytä näitä tyttömatrisien ”kriteerejä”, vaikkakin hänestä on löydettävissä joitain matriisin tuottamisen skriptejä.

3.3 Objektista subjektiksi

Analysoimaani teosta on kritisoitu siitä, kuinka se esineellistää nuorta tyttöhahmoa. Esineellistämisen kautta hahmoa on vaikea tutkia toimivana subjektina, jos oletuksena on tämän objektin asema mieshahmoon verrattuna. Haluan kuitenkin tutkia sitä, onko mahdollista lukea Doloresin hahmosta toimijuutta.

Subjektius merkitsee subjektina olemisen mahdollisten tapojen kirjoa, naissubjektius puolestaan ensiksi naisen itsemäärittelyn ja toiminnan ehtoja ja rajoja, toiseksi niitä subjektina olemisen ja subjektiksi tulemisen muotoja, jotka ovat naisille mahdollisia, ja kolmanneksi naisen subjektisuuden paradigmaa. Subjektista käydyssä keskustelussa subjekti saa erilaisia merkityksiä ja painotuksia. Subjekti ja toimijuus linkittyvät vahvasti yhteen tyttö tutkimuksen piirissä, sillä ne liittyvät vahvasti siihen, mitä tyttö voi, tai ei voi tehdä.

Tutkimuskysymyksessäni painotan sanaa toimijuus juuri tämän seikan takia, näen tyttöjen

passiivisuuden olevan vain tulosta siitä, kuinka esim. tyttökirjoja on aikojen saatossa luettu. (Kosonen 2004, 201.)

Olen pyrkinyt löytämään tekstistä sellaisia diskursseja, jotka indikoivat Dolores seksuaalisuutta, sekä tämän toimijuutta teoksessa. Onnistuin löytämään teemoja, jotka ovat seuraavat: *toiminnan, sekä sanojen kautta seksuaalisuuden ilmentämistä, sekä, toiminnan, sanojen tai instituutioiden kautta toiminnan rajoittaminen*. Käsittelen siis tässä luvussa näitä kahta löytämäni teemaa, jotka toimivat kattokäsitteinä toiminnan, sekä tekojen analysoinnissa. Diskurssianalyysin avulla voidaan selvittää, miten kertomuksen ja merkityksenannon sisäinen logiikka rakentuu. Sen avulla pyritään selittämään, miten häpeä rakentuu vuorovaikutuksen taustalle, jota ei kuitenkaan arjessa voida havaita (Oinas 2011, 164.)

Teoksen ensimmäinen kohta, jossa Dolores osoittaa kiinnostustaan Humbertia kohtaan, on mimeettisesti esitetty. Dolores yrittää saada roskan pois silmästään peilin ääressä, mutta ei onnistu siinä itse. Tätä kautta Dolores pyrkii kertojan lähelle, joskin alussa melko viattomankin tekosyy vuoksi. Kuitenkin nopeasti käy ilmi, että kohtauksen varsinainen intentio on:

”Tuolla se on”, hän sanoi ”tunnen sen selvästi.”

”Sveitsiläinen talonpoika käyttäisi kielensä kärkeä.”

”Nuolisi sen pois.”

”Koeta vain.”

”Olkoon.”

Hän nauroi ja ryntäsi ohitseni ulos huoneesta. (L 51)

Kohtauksessa voidaan lukea se, että Dolores on kiinnostunut kertojasta, mutta kokeilee vielä omaa statustaan tämän rinnalla. Teoksen edetessä Dolores ilmentää omaa seksuaalisuttaan vahvasti puheen kautta, joka voidaan nähdä myös vallankäyttönä. Tekoja voidaan lukea kokeiluiksi, sekä oman seksuaalisuuden rajojen kartoittamiseksi. Teot ovat vahvasti liitettävissä passiivisuuteen, vaikkakin Dolores onkin teoksessa aloitteen tekijänä. Tyttöjen seksuaalisuus voidaan nähdä vahvasti olevan vuorovaikutuksessa sen kanssa, mitä hänen makro-, että mikrotason yhteisönsä häneltä odottaa tai vaatii, joko implisiittisesti tai suoraan. Teoksessa tällaisia odotuksia voisivat olla esimerkiksi se, ettei kaksitoistavuotiaalla tytöllä ole oikeutta näyttää seksuaalisuuttaan avoimesti

Doloresin seksuaalinen toimijuus voidaan lukea jo melko varhaisessa vaiheessa teosta, mutta ne ovat melko mietoja kokeiluasteen tasolle jääviä, eivätkä ne ylitä vielä rajoja, joita teoksessa myöhemmin ylitetään. Nämä kokeilut ovat melko fyysisiä, eikä niihin liity seksuaalissävyytteistä puhetta:

Lo tuli sisään, ja vetelehdittyään ympäriinsä hän kiinnitti huomionsa (--)

(--) Kun hän painoi ruskeata kiharapäätänsä pöydän puoleen, jonka ääressä istuin, Humbert hurmioitunut kietoi kätensä hänen ympärilleen surkeasti tavoitellen verisukulaisuuden oikeuksia; ja yhä hieman likinäköisesti tutkistellessaan kädessään pitämäänsä paperia minun pieni viaton vieraani vaipui hitaasti puolittain istuvaan asentoon, polvelleni. Tiesin, että hän antaisi minun tehdä sen, ja vieläpä sulki silmänsä, kuten Hollywood opettaa. (L 57)

Koska tyttöjen seksuaalisuuteen voidaan liittää paljon kehoon liittyvää häpeää, onkin melko mielenkiintoista tutkia, miten teoksessa Dolores toimii kehollisesti. Tässä katkelmassa kehollisuuteen liittyy leikkiä, sekä kokeilua. Kokeiluun yleensä sisältyy se, ettei toiminta ole vielä täysin vakiintunutta, eikä selkeärajaista. Tämä kohta voidaan nähdä seksuaalisena tekona sinänsä, että siinä kokeillaan niitä rajoja, jotka normit ovat rajanneet koskemaan tyttöjen fyysisyyttä (Näre 1992, 11-12). Kokeilun kautta voidaan havaita se, onko toiminta tuomittavaa, hyväksyttyä, kiellettyä tai jotain näiden asioiden väliltä. Seuraavassa kohtauksessa Doloresin on lähdössä leirille, mutta juoksee Humbertin huoneeseen suutelemaan tätä ennen lähtöään:

Lolita saapui sunnuntaipuku yllä, jalat tömisten, läähättäen, ja sitten hän oli sylissäni, hänen viaton suunsa sulki mustahtavien miehenleukojen julmassa puserruksessa, minun sykkivä rakkaani! Seuraavassa hetkessä kuulin hänen – elävänä, koskemattomana – kopistelevan alakertaan. (L 78)

Voidaanko tästä katkelmasta lukea pelkästään lapsen seksuaalisen hyväksikäytön alkusoitto, vai onko mahdollista havaita Doloresin omaa aktiivisuutta? Kysymys on lähtökohtaisesti ristiriitainen, sillä vaikkakin Dolores tekee aloitteen katkelmassa, on se melkein liian helposti luettavissa kuitenkin miehen aloitteesta johtuvaksi jatkumoksi. Katkelman voisi tulkita myös niin, että Humbert on saanut työssä heräämään sellaisia tunteita ja ajatuksia, joita tämä ei saisi tuntea, taikka toteuttaa. Teoksen tulkinta palaa väistämättä aina päähenkilöön, jonka toiminnan uskotaan olevan kaiken toiminnan alullepanija. Jos kuitenkin katkelma luettaisiin niin, että Dolores haluaa suudella vanhempaa miestä, miten se muuttuisi? Tyttö olisi tässä tapauksessa aloitteen tekijä, sekä oman seksuaalisuutensa hallitsija. Suutelu voidaan nähdä eräänlaisena rajanylityksenä, jonka seurauksena asioita alkaa tapahtua teoksessa. Suutelu on tapahtuma, jonka jälkeen teoksessa ei ole mahdollista enää palata alkutilanteeseen.

Diskursiivisesti Doloresin puheakteihin liittyy vahvasti lapsenomaisia piirteitä, kuten kertojan kutsuminen ”isäksi” ”isukiksi” tai ”papaksi”, jotka kaikki ovat varsin ristiriitaisia sanoja niiden sukulaissuhdetta indikoivan luonteensa vuoksi. Nämä herättävät lukijassa jopa ällötystä, sillä näiden sanojen diskursseihin ei yleisesti haluta liittää mitään seksuaalista. Ällötys johtaa tekstin karttamiseen, joka taas estää teoksen analysointia neutraalisti. Mikäli näitä puheakteja tutkisikin vallankäytöllisenä toimintana, voisi ne tulkita eri tavalla. Nämä sanat tuottavat myös valtaa Doloresin niitä käyttäessä, sillä ne tuottavat häpeän diskurssia kertojalle, joka tietää toimivansa väärin ollessaan suhteessa lapsen kanssa. Tieto voidaan tässä tapauksessa nähdä valtana, jota Dolores käyttää hyväkseen tilanteissa, joissa haluaa saada tahtonsa läpi. Seksuaalisuus tuottaa myös valtaa teoksen diskursseissa:

Minä en kaivannut sinua. itse asiassa olen ollut inhottavan uskoton sinulle, mutta sillä ei ole tippaakaan väliä, koska olet lakannut pitämästä minusta joka tapauksessa. (L 133)

Doloresin voidaan nähdä jollain tasolla ymmärtävän sen, miten seksuaalisuus tuottaa valtaa ihmissuhteessa. Sen kautta ihmissuhteeseen voi muodostua omistusasetelmia, jotka voidaan myös lukea valta- asetelmiksi. Katkelman alussa valta rakentuu emootioiden kautta, koska ikävän tunteet syntyvät yleensä niitä kohtaan, joista välitetään. Tässä tapauksessa ikävän diskurssiin liitetäänkin satuttamisen teemoja, jolloin ikävän poissaoloa indikoi satuttamisen halua. Dolores on tietoinen siitä, että Humbert on pakkomielleisesti rakastunut tähän, ja tätä hän käyttää hyväkseen. Doloresin tuntiessaan itsensä loukatuksi, Humbertin mennessä naimisiin tämän äidin kanssa, haluaa tämä kostaa osoittamalla olevansa seksuaalisesti aktiivinen myös muiden kanssa. Doloresin vallankäyttö on myös epäsuoria käskyjä:

– No, ethän sinä ole suudellutkaan minua vielä, vai mitä?

Tuskin auto oli pysähtynyt, kun Lolita suorastaan valui syliini. (--) hän painoi suunsa suuhuni niin kovasti, että tunsin hänen isot etuhampaansa ja maistoin hänen sylkensä piparmintun maun. (L 134)

Tällainen avoin ehdotus voi tuntua luotaantyöntävältä, sillä kontekstin kautta tulkinta on melko ristiriitainen. Kuinka voidaan lukea tätä katkelmaa siten, ettei Dolores olisi pelkästään uhrin, sekä vastaanottajan asemassa? Merkityssysteemejä ei ole tarpeellista ymmärtää pelkästään sanojen ja lauseiden systeemeiksi, koska myös ei-sanallisia tekoja voidaan tarkastella merkityksellisinä (Jokinen, Juhila & Suoninen 2016, 34). Seksuaalisuus on neuvottelua, mitä toinen ihminen saa ja ei saa tehdä. Erilaiset merkityssuhteet eivät rakenna sosiaalista

todellisuutta itsenäisesti, vaan ne määrittyvät myös suhteessa toisiinsa (Jokinen, Juhila & Suoninen 2016,35). Tässä katkelmassa Dolores selkeästi osoittaa haluavansa suudella kertojaa, jolloin tilanne etenee seksuaalissävyytteiseen kohtaukseen. Onko tässä kyseessä vain vallankäyttöä, vai voidaanko tässä lukea muutakin? Tätä kohtausta voidaan pitää melko radikaalina, sillä tyttö itse tekee aloitteen. Tyttökirjoissa samankaltaiset tilanteet syntyvät yleensä miehen aloitteesta, ja yleensä nämä aloitteet on torjuttava tytön toimesta (Voipio 2017a, 69). Torjunnan kautta tyttö rakentaa omaa passiivista seksuaalisuuttaan, jota tältä odotetaan kasvaessaan aikuiseksi naiseksi. Dolores kuitenkin rikkoo osaltaan tätä tyttökirjojen konventiota, ollessaan itse aktiivinen ja aloitteellinen.

Doloresin rajoittaminen tapahtuu sekä fyysisesti, että henkisesti. Humbert tahtoo edesmenneen vaimonsa jalanjäljissä sulkea tytärpuolensa ulkomaailmalta. Humbert käyttää puheessaan usein etuliitettä ”minun”, puhuessaan Doloresista, joka osaltaan luo ristiriitaisen valta-asetelman:

En tosiaankaan välittänyt, missä asuin, kunhan saatoin lukita Lolitani jonnekin (L 210)

Lukitseminen voidaan nähdä, sekä fyysisenä, että henkisenä vallankäyttönä, jolla Humbert pyrkii säätelemään Doloresin toimintaa. Tätä voidaan pitää jopa vertauskuvallisena, sillä siinä tiivistyvät Humbertin tarjoamat mahdollisuudet toteuttaa tyttöyttä, sekä omaa seksuaalisuuttaan: lukittujen ovien takana ja valvotusti. Teoksessa mielenkiintoa herättää myös Humbertin kykenemättömyys käsitellä Doloresin seksuaalisuuden liittyviä teemoja tämän opettajien kanssa. Kokonaisuudessaan Humbertin asenne Doloresin seksuaalisuuteen voidaan nähdä jopa aggressiivisen suojelevana, jopa tyrannimaisena:

Mutta olin aivan varma, että niin kauan kuin minun hallintoani kestäisi, hän ei ikinä, ei ikinä saisi mennä kiimaisen nulikan kanssa elokuviin tai autoon halaillemaan tai poikien ja tyttöjen kutuihin koulutovereittensa koteihin, tai antautua minun kuulemattani pojan kanssa puhelinkeskusteluun, ei edes vain keskustellakseen (--)
(L 221)

Tällainen rajoittaminen on silti melko yleistä tässä diskurssissa, sillä tyttöjen seksuaalisuuteen liittyy vahvasti varjelu- ja suojelu-tematiikkaa. Tässä tapauksessa ei voida kuitenkaan tulkita kohtausta pelkästään suojeluksi, vaan kyseessä on selkeää seksuaalisuuden rajoittamista. Rajoittamiseen kuuluu myös ”seksuaalisten palvelusten” antaminen, joka toki itsessään on seksuaalisuutta loukkaava toimintaa. Dolores käyttää teoksen edetessä seksuaalisuuttaan hyödykkeenä, jolla saa viikkorahaa Humbertilta. Seksuaalisuutta ei voi tulkita tässä enää muuntautuvaksi, neuvoteltavaksi olevaksi käsitteeksi, vaan lähinnä vallan välineeksi. Dolores ei saa tutustua ikäisiinsä poikiin, eikä edes keskustella heidän kanssaan. Sulkemalla Doloresin pois sosiaalisista kontakteista Humbert pyrkii hallitsemaan tätä kokonaan. Se, miten sanan

merkityspotentiaaleista realisoituu, riippuu kulloisestakin lausekontekstista. Konteksti laajenee tästä kehämäisesti niin, että yksittäisen lauseen merkitystä tarkastellaan suhteessa lauseiden muodostamaan kokonaisuuteen (Jokisen, Juhilan & Suonisen 2016, 37.) Vallan diskurssi siis realisoituu toistojen kautta.

Yksi seksuaalisuuden rajoittamisen teemoista liittyy Doloresin kehoon, jota Humbert tietyn väliajoin mittailee. Tytön ei sovi kasvaa ohi haluttujen mittojen, koska muuten tämä saattaisi menettää haluttavuutensa. Tytön keho näyttäytyy siis yleisenä omaisuutena, jota voi hallita mittanauhalla. Oman kehon omistajuus, sekä itsemääräämisoikeus eivät tässä enää toteudu. (Oinas 2011, 151.) Butlerin (2006, 195) mukaan naisen ruumiillisuuden rakentuminen perustuu erilaisiin toistoihin, sillä ruumis on aina siinä verkossa, jossa sitä tehdään. Hänen mukaansa valta ja ruumis ovat yhtäaikaisia prosesseja, jossa myös tytöt tuottavat omaa identiteettiään. Näin ollen, mikäli kehon omistajuus ei ole itsellä, voi omasta ruumiista tulla toinen. Tulkitsenkin tässä teoksessa Doloresin menettäneen oman ruumiinsa, vallan ollessa miehellä.

Kuten teemoittelu osoittaa, Doloresin seksuaalisuus erittäin monimuotoisena ja monisäikeisenä konstruktiona. Kun olen saavuttanut pisteen, jossa koen saaneeni dataa Doloresin seksuaalisen toimijuuden olemassaolosta, tulen kuitenkin myös huomaamaan kaikki ne rajoitukset, jotka tätä koskevat. Ei ole siis yksiselitteistä vastausta siihen, miten seksuaalisuus on, tai ei ole. Koska se muuttuu teoksen aikana monta kertaa, ja myös teoksen sisäiset valta-asemat vaihtelevat useasti. Uskon kuitenkin onnistuneeni luomaan jonkinlaisen yleiskuvan siitä, millaista Doloresin seksuaalisuus voisi olla.

4. LOPUKSI

Tämän tutkielman tarkoituksena oli löytää sellaisia sanoja, tekoja tai toimintaa, jotka indikoivat Doloresin seksuaalista toimijuutta. Olen tietoisesti erottanut teon ja toiminnan toisistaan, sillä teko voidaan nähdä olevan yksittäinen tapahtuma, kun taas toiminnan näen olevan jatkuvaa ja pidempiaikaista. Koenkin löytäneeni asioita, jotka tähän vaikuttavat. Teemoittelun kautta kävi ilmi, että tekojen diskursseja voidaan lukea lapsenomaisiksi kokeiluiksi. Kokeiluja leimaa lapsenomainen uteliaisuus seksuaalisuuteen, sekä omaan sukupuoleen. Toisaalta taas puheaktit ovat vastakkaisia tekoihin ja toimintaan verrattuna, sillä niissä taas toimijuus taas näkyy selkeämmin. Puheessa Dolores tuottaa valtaa, sekä neuvottelee omasta asemastaan suhteessa Humbertiin. Suhteen valtapositiot vaihtelevat teoksen edetessä, sillä teoksen alussa Dolores on vahvasti aktiivisempi ja voimakkaampi hahmo, kun taas teoksen edetessä tämä passivoituu. Valta on siis tässä suhteessa neuvottelukysymys, jota käydään erilaisten puhediskurssien kautta (kiristäminen, uhkailu). Kertojan tutkimus osoitti, ettei kerronta ollut täysin luotettavaa. Tämä johtui pääosin siitä, että tarinan kertojan moraalisten arvojen ristiriita yleisesti vallalla olevien normien kanssa, oli merkittävä. Oman toimintansa selittely, sekä muuntelu osoittivat myös kertojan vilpillisyyden. Humbertin miellyttävä rooli tuntui hajoavan teoksen kuluessa, jolloin tämän vahingollinen persoona tuli esiin. Alun makeileva herrasmies muuttui melko nopeasti vainoharhaiseksi hyväksikäyttäjäksi, kun teoksen kuulijat eivät olleet paikalla. Teoksen kuulijat siis osittain määrittivät sen, millaisena hahmo näyttäytyi lukijalle.

Doloresia rajoitetaan ei pelkästään tämän äidin ja Humbertin toimesta, vaan koulu tuottaa myös osaltaan institutionaalista valtaa ja rajoituksia. Omistaminen ja seksuaalikasvatuksen kieltäminen on myös eräänlaista seksuaalisuuden rajoittamista, sillä siihen liittyy vahvasti tiedon ja kehollisuuden yhteisvaikutus. Rajoittaminen tapahtuu siis fyysisesti rajoittamalla Doloresin pääsyä ikätoveriansa mukaan ulos, sekä tämän kehon vartiointi. Teoksessa seksuaalisuus on koko ajan läsnä, mutta siitä vaietaan aktiivisesti. Jokaisella tarinan henkilöllä on oma käsityksensä siitä, mitä on seksuaalisuus, ja kuinka sitä tulisi ilmentää.

Koen tämän tutkimuksen antaneen uudenlaisen kuvan siitä, kuinka Nabokovin teosta *Lolita* voisi lukea uudella tavalla. En väitä, että oma tapani olisi oikea, tai että tutkimukseni olisi koko totuus teoksen luomasta tyttökuvasta. Haluan vain avoimesti pohtia näitä asioita, jotta tämänkaltaisen teoksen tyttöhahmoa voisi lukea eri tavalla. Tutkimukseni ei koske aitoja tyttöjä, eikä heidän elämismaailmaansa, mutta koen sen antavan jonkinlaisen välähdyksen siitä, miltä tuntuu tuottaa omaa tyttöyttään ympäristön tuomien paineiden keskellä.

LÄHTEET

- Aaltonen, S. (2011). Tytöt ja maine. Teoksessa K. Ojanen, H. Mulari & S. Aaltonen (toim.), *Entäs tytöt?: Johdatus tyttötutkimukseen* (s. 270-307). Tampere: Vastapaino.
- Butler, J., Pulkkinen, T. & Rossi, L. (2006). *Hankala sukupuoli: Feminismi ja identiteetin kumous*. Helsinki: Gaudeamus.
- Foucault, M., & Sivenius, K. (1998). *Seksuaalisuuden historia*. Helsinki: Gaudeamus.
- Huopainen, H. (1992). Tytöstä nuoreksi naiseksi: Psykologinen näkökulma tytön sukupuoli-identiteetin kehitykseen. Teoksessa J. Lähteenmaa & S. Näre (toim.), *Letit liehumaan: Tyttökulttuuri murroksessa* (s. 37-47). Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Jokinen, A., Juhila, K., & Suoninen, E. (2016). *Diskurssianalyysi: Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino.
- Kosonen, P. (1993) Subjekti Teoksessa A. Koivunen & M. Liljeström (toim.), *Avainsanat: 10 askelta feministiseen tutkimukseen* (s. 179-207). Tampere: Vastapaino
- Lappalainen, P. (1996) Seksuaalisuus. Teoksessa A. Koivunen & M. Liljeström (toim.), *Avainsanat: 10 askelta feministiseen tutkimukseen* (s. 207-225). Tampere: Vastapaino.
- Lidman, S. (2011). Häpeää kunnian takia – Varhaismoderneista rangaistuksista ja moraalista. Teoksessa: S. Kainulainen & V. Parente-Capkova (toim.), *Häpeä vähän!: Kriittisiä tutkimuksia häpeästä* (s. 107- 131). Turku: UTU.
- Lähteenmaa, J & Näre, S. (1992) Tyttötutkimuksen palmikkoja punomassa Teoksessa J. Lähteenmaa & S. Näre (toim.), *Letit liehumaan: Tyttökulttuuri murroksessa* (s. 9-25). Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

- Liljeström, M. (2004). *Feministinen tietäminen: Keskustelua metodologiasta*. Tampere: Vastapaino.
- Naskali, P. (2010). Kasvatus, koulutus ja sukupuoli. Teoksessa T. Saresma, L. Rossi & T. Juvonen (toim.), *Käsikirja sukupuoleen* (s. 277-288). Tampere: Vastapaino
- Näre, S (1992) Liisa Älä! Älä! -maassa. Teoksessa J. Lähteenmaa & S. Näre (toim.), *Letit liehumaan : Tyttökulttuuri murroksessa* (s. 25-37). Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Oinas, E. (2011) Häpeä, arki ja ruumiillisuus. Teoksessa: Teoksessa: Kainulainen S, & Parente-Capkova, V. (toim.), Häpeä vähän!: Kriittisiä tutkimuksia häpeästä (s. 151- 180). Turku: UTU.
- Outinen, H. (1992) Häpeästä nautintoon: Seksuaalisuus tyttökirjoissa 1920- luvulta 1980-luvulle. Teoksessa: Lähteenmaa, J & Näre, S (toim.), *Letit liehumaan : Tyttökulttuuri murroksessa* (s. 47-56). Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Paasonen, S. (2010). Sukupuoli ja representaatiot Teoksessa T. Saresma, L. Rossi & T. Juvonen, T. (toim.), *Käsikirja sukupuoleen* (s. 39-49). Tampere: Vastapaino
- Rojola, L. (1996) Ero. Teoksessa A. Koivunen & M. Liljeström (toim.), *Avainsanat: 10 askelta feministiseen tutkimukseen* (s. 159-179). Tampere: Vastapaino.
- Rossi, LM. (2010). Sukupuoli ja seksuaalisuus: eroista eroihin Teoksessa: T. Saresma, L. Rossi & T. Juvonen (toim.), *Käsikirja sukupuoleen* (s. 21-39). Tampere: Vastapaino.

Voipio, M. (2014). Pikkutyttöjä, välimuotoja ja vastuunkantajia: Sukupuolen ja kasvamisen kuvaukset 1950–1960-lukujen kotimaisessa tyttökirjallisuudessa. Teoksessa H. Mulari (toim.), *Lastenkirja. nyt* (s. 193-216). Vastapaino: Tampere

Österlund, M. (2011). Kaunokirjallisuuden tyttölaboratoriot. Teoksessa K. Ojanen, H. Mulari & S. Aaltonen (toim.), *Entäs tytöt: Johdatus tyttötutkimukseen* (s. 213-259). Tampere: Vastapaino.

Verkkolähteet

Connolly, J. (2009). A reader's guide to nabokov's 'lolita'. Boston, MA: Academic Studies Press. Haettu 12.12.2018 osoitteesta <http://ebookcentral.proquest.com/lib/jyvaskyla-ebooks/detail.action?docID=3110388>

Savage, S. L. (2009). Lolita myths and the normalization of eroticized girls in popular visual culture: The object and the researcher talk back. University of Ohio: Art Education. Väitöskirja. Haettu 12.12.2018 osoitteesta <https://search.proquest.com/docview/304975323?pq-origsite=primo>

Voipio, M. (2015). Emansipaation ja ohjailun ristivedossa: Suomalaisen tyttökirjallisuuden kehitys 1889-2011. Jyväskylä: University of Jyväskylä: Department of Music, Art and Culture Studies. Väitöskirja. Haettu 12.12.2018 osoitteesta https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/47658/Voipio_Myry_dissertation.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Vickers, G. (2008). Chasing lolita: How popular culture corrupted nabokov's little girl all over again. Chicago: Chicago Review Press. Haettu 12.12.2018 osoitteesta <https://search.proquest.com/docview/2130937441/bookReader?accountid=11774>

Voipio, M. (2017a). Ei enää koskaan: Sukupuolitetun väkivallan kuvauksia uudessa kotimaisessa tyttökirjallisuudessa. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Haettu 12.12.2018 osoitteesta <http://www.urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201801101146>

Voipio, M. (2017b). Tyttöjen neuvottelua vallasta ja sukupuolesta. Haettu 12.12.2018 osoitteesta <http://www.urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201801101144>